

Tipologia familiei. Deciziile și trebuințele personalității*

John Mogey**, Harvey Black, George Gitter

Univ. BOSTON — S.U.A.

Introducere

Încă din anii 1930 au fost utilizate în sociologie și psihologia socială mai multe tipologii ale orientărilor familiei. În termeni curenți se face distincție între familia instituțională și familia camaraderască¹, sau între familia tradiționalistă și cea egalitară², și între familia utilitaristă și cea intrinsecă³. Deși multiplele fațete ale semnificației acestor termeni tipologici și a altora de acest fel nu sînt desigur identice, ele pot fi echivate pentru anumite scopuri. În studiul nostru vom utiliza termenii tradiționalist-egalitar și vom măsura această variabilă folosind scara ideologiei tradiționale (I.F.T.) elaborată de Levinson și Huffman⁴.

* N.R. În acest studiu, autorii abordează, pe baza unei cercetări de teren și în lumina literaturii de specialitate mai ales de limbă engleză, una dintre problemele importante ale sociologiei familiei contemporane: care este raportul dintre caracteristicile reciproce ale personalității soților (considerat sub aspectul trebuințelor personalității) în cadrul familiei conjugale și mentalitatea (ideologia) tradiționalist-egalitară față de familie. Problema ni se pare cu deosebire interesantă dacă ținem seama de modificările ample din viața noastră socială intervenită ca urmare a depășirii rapide a subdezvoltării și foarte actuală în lumina considerabilei forțe educative pe care a creat-o familia. Rezultatele cercetării (întreprinsă — în țara noastră, fapt semnificativ pentru interesul pe care-l suscită noile realități românești printre cercetătorii străini) pun în lumină însemnătatea prevalentă a ideologiei — mentalității, sau altfel spus, a valorilor sociale și a influenței lor educative, în raport cu caracteristicile personale ale soților.

** Dr. John Mogey este profesor de sociologie, specialitatea sociologia familiei, la Universitatea din Boston din S.U.A. El este, de asemenea, președintele Comitetului pentru studiul familiei din cadrul Asociației Internaționale de Sociologie. În vara anului 1972 prof. dr. John Mogey a participat, cu sprijinul Academiei de Științe Sociale și Politice și al Catedrei de sociologie de la Universitatea București la o cercetare de teren asupra unor aspecte privind structurile familiale din România. Studiul de față prezintă o parte din rezultatele acestei cercetări.

Harvey Black a efectuat o parte din analizele statistice utilizate în acest studiu în timpul redactării tezei de doctorat asupra similarității și complementarității. Dr. George Gitter a pregătit programul pentru calculator și a colaborat la dezvoltarea unor argumente de bază.

¹ Burges Ernest W. & Locke Harvey J., *The Family: From Institution to Companionship*, American Book Company, New York, 1945.

² Levinson D. J. and Huffman P. E., *Traditional family ideology and its relation to personality*, „Journal of Personality”, 1955, 23, 251—273.

³ Cuber J. F. and Harroff P. B., *The more total view: Relationships among men and women of the upper middle class*, „Journal of Marriage and the Family”, 1963, 25 (2), 140—145.

⁴ Levinson D. J. and Huffman P. E., *art. cit.*

Literatura de specialitate apărută după anii 1930 utilizează, de asemenea, conceptele de similaritate și complementaritate ca una din dimensiunile care separă familia tradiționalistă de cea egalitară. Modelul este menit să explice atracția din interiorul diadei preconjugale și, ulterior, satisfacții, stabilitatea sau fericirea conjugală. Și acești termeni combină diferite laturi semantice și nu există un acord unanim că fericirea sau satisfacția, oricum ar fi ele măsurate, se află într-o corelație semnificativă cu stabilitatea în timp a relației maritale⁵. Până în prezent, posibilitatea teoretică ca diferitele tipuri de interacțiune maritală să depindă de diferitele orientări ale familiei nu a fost încă suficient explorată de specialiști. Totuși, Parsons și Bales⁶ propun această direcție de cercetare atunci când scriu: «...tabloul modurilor extrem de diferite în care se combină trebuințele constituie un fel de „gamă”. O anumită orientare de rol este o „melodie” compusă în această gamă... Normele compoziționale de apreciere a unei „bune melodii” constituie analogul tiparelor de valori sociale...».

Așteptările de roluri maritale categorisite ca tradiționaliste sau egalitare trebuie, așadar, să fie puse în legătură cu trebuințele personalității fiecărui soț, categorisite, la rândul lor, ca fiind similare sau complementare cu acelea ale partenerului⁷.

Spre deosebire de studiile mai vechi asupra alegerii partenerului sau interacțiunii conjugale, această formulare consideră configurațiile de trebuințe ca o variabilă dependentă și nu ca variabila independentă care explică atracția interpersonală sau continuitatea relațiilor conjugale. În termenii metaforei citate anterior, odată ce „melodia” este cunoscută, se poate spune câte ceva și despre „gamă”; dar, întrucât într-o singură gamă se poate compune un număr infinit de melodii, oricât de completă ar fi cunoașterea gamei, ea nu ne poate ajuta să anticipăm o anumită melodie. În termeni mai preciși, ipoteza ce urmează să fie testată este aceea că în familiile tradiționaliste, trebuințele soților vor avea un caracter complementar, în contrast cu familiile egalitare în care trebuințele partenerilor vor prezenta un caracter de similaritate.

Tipologia familiei

Scala ideologiei familiei tradiționaliste (I.F.T.) utilizată de noi cuprinde itemi care măsoară: 1, relațiile părinți-copii și diferitele modalități de creștere a copiilor; 2, rolurile și relațiile reciproce soț-soție; 3, rela-

⁵ Christensen Harold T. D., *Handbook on Marriage and the Family*, Chicago, Rand McNally, 1964; Hicks Mary W. and Platt Marilyn, *Marital Happiness and Stability: A review of research in the sixties*, „Journal Marriage and the Family”, 1970, 32 (4), 553—574; Jacobsohn P. and Metheny A., *Mate selection in open marriage systems*, „International Journal of Comparative Sociology”, 1962, 3 (1), 98—123; Moss J. J., *The premarital dyad during the sixties*, „Journal Marriage and the Family”, 1973, 33 (1), 50—69; Udry J. R., *The Social Context of Marriage*, Lippincott, New York, 1966.

⁶ Parsons T. and Bales R. F., *Family, Socialization and Interaction Process*, New York, The Free Press, 1955.

⁷ Calonica James M. and Thomas Darwin L., *Role taking as a function of value similarity and effect in the nuclear family*, „Journal Marriage and the Family”, 1973, 35 (4), 655; Kalish R. A. and Johnson A. I., *Value similarities and differences in three generation of women*, „Journal Marriage and the Family”, 1972, 34 (1), 49; Kerckhoff A. C., *Status related value patterns among married couples*, „Journal Marriage and the Family”, 1972, 34 (1), 105.

țiile generale femeie-bărbat și conceptele de masculinitate și feminitate; 4, valorile și țelurile generale ale familiei. Răspunsurile la scara I.F.T. au fost corelate de diverși specialiști cu răspunsurile la alte scări, cum ar fi, cele de autoritarism, conservatorism religios etc., precum și cu întrebări proiective privind rolurile și practicile familiale⁸.

După Levison & Huffman (1955), familiile tradiționale se caracterizează prin roluri puternic segregate, adică printr-o marcată diviziune a muncii partenerilor de cuplu și prin comportamente separate. În familiile egalitare, dimpotrivă, cuplul se comportă ca o unitate în toate direcțiile posibile, în care intervin rolurile asociate familiei. În familiile tradiționaliste există, în general, o concepție patriarhală asupra puterii și autorității; în familiile egalitare se pune accentul pe relații de camaraderie între parteneri. Aceste diferențe trebuie să se reflecte în luarea deciziilor, precum și în configurația răspunsurilor la I.F.T. Problema abordată în studiul nostru este următoarea: fiind dată tipologia tradiționalist-egalitar, trebuințele personalității soților diferă, oare, în mod semnificativ corespunzător cu tipul familiei căruia îi aparțin?

Trebuințele personalității

Deși conceptul de trebuințe ale personalității în viața conjugală are un trecut îndelungat, epoca sa modernă debutează cu anul 1954 când, în opoziție cu ideea dominantă pînă atunci despre atracția persoanelor similare, Winch a emis ipoteza că alegerea partenerului și interacțiunea maritală depind de caracterul complementar al trebuințelor partenerilor⁹. În anul 1967, trecînd în revistă 6 cercetări care au adoptat ipoteza enunțată în explicarea alegerii partenerului, Winch nota că unele verificări (care folosiseră schema preferințelor personale a lui Edwards) nu confirmaseră ipoteza, dar că alte teste îi confereau un anumit sprijin¹⁰. Unul dintre studiile aparținînd acestei ultime categorii — și anume studiul realizat de Kerckhoff & Davis în 1962 — a utilizat testul FIRO-B a lui Shutz pentru a măsura complementaritatea trebuințelor¹¹; este primul exemplu reușit de utilizare a chestionarului prin autocompletare pentru a culege date privind conceptul de complementaritate a trebuințelor personalității.

În studiul nostru, măsurarea conceptului de trebuință s-a aplicat inițial celor 12 trebuințe așa cum au fost ele definite de Winch în cercetarea sa originală. La rîndul lor, acestea fuseseră derivate din cele izolate anterior de către Murray¹². Fiecare trebuință a fost prezentată sub forma

⁸ Strauss, Murray A., *Family Measurement Techniques. Abstracts of published instruments, 1935—1965*, Minneapolis, Minn., University of Minnesota Press, 1969.

⁹ Winch R. F., Ktsanes Thomas and Ktsanes Virginia, *The theory of complementary needs in mate selection*, „American Sociological Review”, 1954, 19, 241—249.

¹⁰ Winch R. F., *Another look at the Theory of Complementary Needs in Mate Selection*, „Journal of Marriage and the Family”, 1967, 29(4), 756—762.

¹¹ Kerckhoff A. C. and Davis K. E., *Value consens and need complementarity in mate selection*, „American Sociological Review”, 1962, 27 (3), 295—303.

¹² Murray H. A., *Explorations in Personality*, New York, Oxford University Press, 1938.

unei scurte descrieri de situație a subiecților, cerându-li-se apoi acestora să răspundă la trei întrebări legate de situația descrisă și anume: 1. *ce părere aveți dv. despre această situație?*; 2. *Ce părere credeți că va avea soția/soțul dv. despre această situație?*; 3. *ce părere despre această situație credeți că vă va atribui soțul/soția dv.?* Valabilitatea acestor declarații pentru identificarea trebuințelor a fost pre-testată pe o populație de studenți. În anul 1968 au răspuns la aceste declarații și la I.F.T. 75 de cupluri care se căsătoriseră cu mai puțin de 2 ani în urmă ($\bar{m} = 14$ luni), nu aveau copii, partenerii având aceeași vîrstă, nivel de instrucție, venit, ocupație și clasă socială desigur. Din acest număr, 25 de cupluri au înregistrat un scor ridicat la I.F.T. (tradiționaliștii) și 24 cupluri au înregistrat un scor scăzut (egalitarii). Luînd în considerare aceste două subgrupe din lotul de 75 de cupluri, analiza confirma ipoteza complementarității trebuințelor. Partenerii cuplurilor tradiționaliste s-au dovedit complementari la 5 din cele 12 trebuințe, în timp ce egalitarii au prezentat aspecte de similaritate la toate cele 12 trebuințe¹³. Analize ulterioare au arătat că 4 din cele 12 trebuințe incluse în scara originală erau inutile. Studiul de față prezintă datele rezultate în urma stabilirii relației între scorul la I.F.T. și cel obținut pentru 8 din cele 12 trebuințe ale personalității considerate inițial.

Metoda

În anul 1972 au fost intervievate 400 cupluri căsătorite din România; durata fiecărui interviu a fost de aproximativ o oră¹⁴. Fiecare partener de cuplu a fost interviuat separat, iar apoi cele două formulare au fost introduse în același plic, codificat anterior. În felul acesta, s-a asigurat anonimatul subiecților și, în același timp, comparabilitatea răspunsurilor obținute de la partenerii fiecărui cuplu marital. În traducerea română interviul a cuprins:

1. Scara pentru măsurarea luării deciziei elaborată de Blood (1960)¹⁵, constînd din 10 itemi sau declarații menite să permită determinarea felului în care se iau deciziile familiale în cadrul relațiilor dintre soți.

2. O versiune prescurtată a scării complementarității trebuințelor elaborată de Holz (1968)¹⁶, scară ce măsoară trebuințele reciproce ale personalității soților.

3. Scara Ideologiei Familiei Tradiționale (I.F.T.).

Retraducerea acestor scări în limba engleză a arătat că traducerile în limba română au fost fidele. Includerea scării I.F.T. a pornit de la interesul investigației noastre pentru teoria sociologică și, în special, pentru

¹³ Holz Robert F., *Similarity and Complementarity in Marital Interaction. The effects of role on needs patterns*, Boston, Mass. Communication Research Center, Boston University, Report Series, 1970, 46.

¹⁴ Dr. Natalia Damian, Andrei Stănoiu și Ion Mihăilescu au condus cercetarea de teren în trei zone, urbane și rurale, în vara anului 1972. N. Damian a organizat, de asemenea, datele de teren în vederea pregătirii acestei analize.

¹⁵ Blood R. D. & Wolff D., *Husbands and Wives*, New York, The Free Press, 1960.

¹⁶ Holz Robert F., *Similarity versus Complementarity of Needs in Mate Selection*, Ann Arbor, Michigan, University Microfilme, Ph. D. dissertation, Boston University, 1968.

abordarea teoretică a relațiilor dintre structura familiei, pe de o parte, și trebuințele personalității și luarea deciziilor, pe de altă parte. Utilizarea acestei scări a permis înscrierea orientării familiilor pe un continuum unidimensional „democratic-autocratic”. La extrema „autocratică” se situează „ideologia familiei tradiționaliste” cu accentul pe dihotomizarea extremă a rolurilor celor două sexe; extrema „autocratică” implică, de asemenea, o concepție ierarhică asupra relațiilor de familie¹⁷. La cealaltă extremă a continuumului, orientarea „democratică” include descențializarea autorității în cadrul familiei nucleare, cu accentuarea egalității relațiilor dintre soți și preocuparea generală pentru respectarea independenței și personalității fiecărui partener.

Trebuie ținut seama de faptul că această investigație a luat în considerare doar diferențele nete dintre cele două poziții extreme ale continuumului „democratic-autocratic”. În funcție de răspunsurile subiecților la itemii scării, distribuția celor 400 de cupluri a fost trihotomizată pentru a se obține două grupe opuse de cupluri la fiecare extremă a continuumului, în afara celor intermediare. Au rezultat astfel două subgrupe, alcătuite fiecare din 114 cupluri maritale. Grupa I s-a situat prin scorul obținut spre extrema tradiționalistă ($\bar{m} = 6,17$; abaterea standard = 2,06) în timp ce grupa a II-a s-a situat spre extrema egalitară a continuumului ($\bar{m} = 6,35$; a.s. = 1,74). Restul de 172 cupluri, respectiv cuplurile în care soțul era tradiționalist prin ideologie iar soția egalitară, sau invers, soția tradiționalistă și soțul egalitar, au fost excluse din analiza ulterioară. Procedul utilizat se justifică din punct de vedere teoretic și metodologic prin preocuparea cercetării noastre pentru dezvăluirea efectelor pe care le au relațiile dintre partenerii de cuplu asupra similarității și complementarității trebuințelor personalității acestora mai degrabă decât pentru cunoașterea incidenței într-o populație dată a tradiționaliștilor și egalitarilor. Faptul că grupele de egalitari și tradiționaliști înregistrează medii foarte apropiate pe scara I.F.T. nu înseamnă decât că diferențele ce le separă nu au fost extrem de mari, dar validitatea diferențelor a fost confirmată prin testările statistice.

În legătură cu modalitățile de-a măsura trebuințele reciproce ale partenerilor de cuplu se impune, credem, să amintim faptul că în 1954 Winch a intervievat o serie de soți și soții, supunând ulterior răspunsurile acestora unei analize de conținut. Răspunsurile respective au fost după aceea transformate în note în cadrul unei scări cu 5 poziții. În 1968, Holz a atras atenția asupra faptului că frecvența erorilor în interviuarea subiecților și supunerea ulterioară a răspunsurilor acestora unei analize de conținut nu permite testarea acțiunii trebuințelor în alegerea partenerului. El a decis să colecteze datele necesare cerind fiecărui subiect să dea o apreciere unei serii de declarații care exprimă trebuințele luate inițial în considerare de Winch, și să-și exprime gradul de acord sau dezacord cu fiecare declarație pe o scară cu 5 poziții de tip Likert. Tabelul nr. 1. cuprinde lista celor 8 declarații din versiunea prescurtată a scării complementarității trebuințelor a lui Holz utilizată în investigarea de față.

¹⁷ Levinson D. J. and Huffman P. E., *art. cit.*

Tabelul nr. 1

Cele opt trebuinţe şi itemi folosiţi în investigaţia noastră pentru descrierea lor

Trebuinţa	Declaraţia
Autonomie	„Înlăturînd constrîngerile pe care ceilalţi le exercită asupra mea, mă simt cu adevărat liber”
Realizare (în viaţă)	„Trebuie să muncesc cu pasiune ca să nu-mi trăiesc viaţa în zadar”
Sprijin (acordat altora)	„Trebuie să-i ajut pe cei care sînt mai puţin norocoşi decît mine”
Dominaţie	„Devenim importanţi prin influenţa pe care o exercităm asupra altora”
Înţelegere (de către alţii)	„Cu toţii avem nevoie să fim iubiţi şi ocrotiţi de cineva apropiat care ne înţelege pe deplin”
Lupta pentru statut	„Calea pentru ca cineva să reuşească astăzi în viaţă este să muncească cu sirguinţă pentru a putea trăi mai bine în viitor”
Stimă	„Cu toţii avem pe cineva pe care îl considerăm superior, pe care îl lăudăm şi îl admirăm”
Aspiraţie pentru statut	„Toţi oamenii doresc să trăiască mai bine decît trăiesc la un moment dat”

Sursa : Wolz, 1968. Poziţia subiecţilor se exprimă prin adoptarea la fiecare item a uneia din următoarele 5 variante de răspunsuri :

1 = aprob puternic;	3 = nu-mi dau seama;
2 = aprob;	4 = dezaprob;
	5 = dezaprob puternic

Rezultate

Pentru a testa ipoteza lui Winch asupra complementarităţii trebuinţelor şi pentru a observa modelele de alegere a partenerului la soţiile şi soţii tradiţionalişti şi egalitari, răspunsurile acestora au fost supuse în primul rînd unei analize dispersionale simple. Aceasta a constatat în compararea scorurilor soţilor cu cele ale soţilor lor în fiecare din cele două grupe de familii diferenţiate prin rezultatele I.F.T. şi testarea ulterioară a semnificaţiei diferenţelor dintre scoruri. Procedul utilizat de noi a presupus, în primul rînd, aşa cum am menţionat, separarea în eşantion a două grupe de 114 cupluri situate la fiecare din extremităţile continuumului „democratic-autocratic”. Apoi s-a trecut la analiza dispersională utilizîndu-se scorurile corespunzînd măsurării deciziei celor interesaţi şi trebuinţelor reciproce ale partenerilor.

Similaritate şi complementaritate în luarea deciziilor Scara deciziilor (Blood)

Examinarea tabelului nr. 2, în care se face o comparaţie între soţi şi soţiile aparţinînd cuplurilor tradiţionaliste şi egalitare în funcţie de variabilele incluse în scara lui Blood, relevă faptul că soţii ambelor categorii de cupluri prezintă tendinţa de a înregistra scoruri mai ridicate la diferitele decizii decît partenerii lor. La cuplurile tradiţionaliste există diferenţe semnificative pentru trei din cele 8 trebuinţe considerate şi anume : cumpărarea televizorului ($F_{4,23}$; grade libertate 1/225 ; $p < .05$), pedepsirea copiilor ($F_{5,45L}$ g.l. 1/226 ; $p < .05$) şi dacă soţia să lucreze sau să

Tabelul nr. 2

Mediile și valorile F pentru scara lui Blood privind luarea deciziilor în familie (prin utilizarea analizei varianței)

Itemii utilizați de Blood în scara deciziei	Tradiționaliști			Egalitari		
	Media soților	Media soțiilor	F	Media soților	Media soțiilor	F
Cumpărarea mobilei	3,08	3,05	< 1	2,93	2,86	< 1
Cumpărarea televizorului	3,69	3,39	4,23*	3,53	3,47	< 1
Cumpărarea frigiderului	3,04	2,93	< 1	2,94	2,79	< 1
Timpul liber	3,42	3,28	1,05	3,12	3,01	< 1
Cinema	3,23	3,01	2,25	2,90	2,96	< 1
Pedepsirea copiilor	3,05	2,72	5,45*	2,86	2,76	< 1
Vizite	3,04	3,11	< 1	3,00	2,90	< 1
Ce să se cumpere	2,75	2,62	< 1	2,56	2,39	1,36
Economii	3,35	3,18	< 1	2,97	2,72	2,21
Dacă soția să lucreze sau nu	2,98	2,56	4,72*	2,46	2,23	1,64
Grade de libertate = 1/226						
* - $p < .05$						

În familia dv. cine are ultimul cuvânt atunci când se hotărăște :

- cumpărarea de mobilă nouă
- cumpărarea unui aparat T.V.
- cumpărarea unui frigider sau a unei mașini de cusut
- unde să se petreacă timpul liber (duminicile și vacanțele)
- când să se meargă la cinema sau la dans
- când să fie pedepsiți copiii
- la cine să mergeți în vizită și pe cine să invitați
- ce cadou să cumpărați pentru părinți sau prieteni (nu cadouri de nuntă)
- câți bani să economisiți
- dacă soția să-și ia serviciu sau să rămână acasă

Răspunsuri :

- 1 - întotdeauna soțul
- 2 - soțul mai mult decât soția
- 3 - soțul și soția în mod egal
- 4 - soția mai mult decât soțul
- 5 - întotdeauna soția

fie casnică (F 4,72 ; g.l. 1/226 ; $p < .05$). Compararea partenerilor de cuplu egalitari nu a relevat diferențe semnificative între soți și soțiile lor în luarea deciziilor.

[Similaritatea și complementaritatea trebuințelor

Scara complementarității trebuințelor

Tabelul nr. 3 prezintă, pentru fiecare din cele două grupe de cupluri maritale, valorile F obținute la cei 8 itemi din versiunea prescurtată a scării de complementaritate a trebuințelor (Holt). Examinarea acestor valori relevă că, atunci când s-a luat în considerație aceeași trebuință reciprocă a partenerilor, partenerii din cuplurile tradiționaliste înregistrează răspunsuri semnificativ diferite unul față de celălalt la 4 din cele 8 trebuințe (autonomie, dominație, realizare, stimă) în timp ce soții egalitari nu prezintă diferențe semnificative unul față de celălalt decât la una din cele 8 trebuințe (sprijin). Se poate conchide, deci, că cuplurile tradiționaliste din populația studiată manifestă tipuri de trebuințe generale complementare, în vreme ce cuplurile egalitare manifestă tipuri de trebuințe similare.

În rezumat, rezultatele cercetării au relevat faptul că partenerii de cuplu tradiționaliști diferă unul de celălalt în ceea ce privește luarea deciziilor și trebuințele personalității. Totuși, o examinare mai atentă

Tabelul nr. 3

Mediile și valorile F pentru trebuințe (prin utilizarea analizei simple a varianței)

Trebuința	Tradiționaliști			Egalitari		
	media soților	media soțiilor	F	media soților	media soțiilor	F
Autonomie	1,91	2,27	5,38*	2,48	2,47	<1
Luptă pentru statut	1,30	1,33	<1	1,31	1,25	<1
Sprijin	1,96	2,11	1,00	2,10	2,05	<1
Dominație	2,44	2,85	5,78*	2,90	2,94	<1
Înțelegere	1,43	1,41	<1	1,49	1,25	5,73*
Realizare	1,31	1,59	8,33**	1,38	1,43	<1
Stimă	1,75	2,18	9,01***	2,01	2,27	2,55
Aspirație pentru statut	1,16	1,21	<1	1,11	1,18	1,21

grade de libertate = 1/226; *p < .05; **p < .01; ***p < .001

a cuplurilor egalitare nu relevă diferențe semnificative între soți și soții în ceea ce privește deciziile și trebuințele și, în consecință, tipurile lor se prezintă similare ca structură. Datele obținute sugerează concluzia că deciziile și tipurile de trebuințe sînt influențate de concepțiile membrilor familiei. Cu alte cuvinte, așteptările de rol împărtășite de partenerii cuplurilor au condus la tipuri diferite, atît în ceea ce privește diviziunea muncii, cît și trebuințele.

Comentarii și concluzii

Ideologia familiei pare să prezinte consecințe importante pentru nevoile conjugale. Întrucît direcția influenței pare să fie de la ideologia familiei către satisfacerea trebuințelor specifice personalității, datele obținute ne ajută să reevaluăm rezultatele izolate și contradictorii expuse în numeroase alte studii. Desigur, analiza întreprinsă de noi nu relevă relații de natură cauzală, dar, în linii mari, sugestiile ce se desprind pot fi considerate plauzibile.

Rezultatele investigației noastre confirmă ipoteza că similaritatea și complementaritatea trebuințelor pot fi demonstrate numai atunci cînd este specificat tipul de relații conjugale și cînd planul de cercetare include studiul ambelor procese. Desigur că rezultatele cercetărilor privind complementaritatea trebuințelor nu vor fi complete decît atunci cînd va fi înțeleasă și natura proceselor mediatoare. Folosind ca variabilă ideologia familiei, efectele prezise au fost deseori confirmate iar forțele presupuse a produce aceste efecte s-au dovedit a acționa în direcția gîdită prin ipoteza de lucru. Rezultatele obținute sugerează, de asemenea, concluzia că tipurile de trebuințe sînt influențate de așteptările de rol. S-a observat că subiecții considerați tradiționaliști din punctul de vedere al ideologiei apar complementari în structurile generale ale trebuințelor, în vreme ce partenerii din cuplurile egalitare manifestă caracteristici similare în ceea ce privește deciziile și structura trebuințelor.

Considerăm util să menționăm că, pentru ca structurile examinate în lucrarea de față să fie relevante pentru cercetarea sociologică, trebuie luate în considerare două aspecte:

1. Cum se integrează cercetarea noastră în literatura existentă?

2. Cum pot fi folosite rezultatele obținute de noi în vederea dezvoltării unor explicații și desfășurării unor perspective teoretice?

În legătură cu prima întrebare, este necesară, credem, reexaminarea unei părți din literatura existentă pentru a da o interpretare de ansamblu rezultatelor obținute de noi. Într-un studiu publicat în 1961 privind relațiile de prietenie ale studenților de sex masculin din colegii, Newcomb¹⁸ a ajuns la concluzia că prezența de roluri nediferențiate în perechile de prieteni se asociază cu identitatea convingerilor și a atitudinilor. S-ar părea că, în general, cu cât este mai puțin specifică definirea rolurilor în cadrul unui cuplu, al unei perechi sau diade, cu atât crește similaritatea caracteristicilor ce stau la baza personalității, indiferent dacă acestea sînt atitudini, convingeri sau, ca în studiul realizat de noi, trebuințe. Considerăm totuși că investigațiile întreprinse asupra rețelei rolurilor reciproce este mai directă. Rezultatele obținute în urma investigației noastre pot fi interpretate în lumina studiului lui Bott asupra legăturilor de rudenie, studiu care sugerează că familiile ar putea fi ordonate pe un continuum potrivit așteptărilor de rol în viața conjugală¹⁹. În această tipologie a comportamentului de rol, familiile în care partenerii s-au pronunțat pentru relații de rol segregate s-au situat la o extremitate a continuumului, iar familiile prezentînd un nivel redus de diferențiere a rolurilor s-au plasat la cealaltă extremitate. Studiul lui Bott și verificările ulterioare ale ipotezelor sale sugerează ideea că diferitele structuri de roluri maritale reprezintă un răspuns la diferitele structuri de comunități (cum ar fi vecinătatea) și sisteme de înrudire. Concluzia logică a ipotezei este că tipologizarea familiilor în tradiționaliste și egalitare poate fi considerată ca primordială în raport cu trebuințele personalității care acționează în atracția interpersonală, întrucît formează contextul în care se desfășoară acest proces²⁰. La rîndul său, Holz nota că atunci cînd soții sînt considerați tradiționaliști sau egalitari, atît complementaritatea cît și similaritatea trebuințelor pot fi lesne explicate. În consecință, divizarea relației de roluri maritale în două grupe, tradiționali și egalitari, permite explicarea atît a complementarității, cît și a similarității în tipurile de trebuințe ale diadelor conjugale.

Merită, de asemenea, să fie amintite și unele date ale cercetărilor empirice care nu confirmă ipoteza complementarității nevoilor. Cu titlu de exemplu, amintim că investigațiile care au infirmat ipoteza lui Winch s-au bazat, în majoritatea cazurilor, pe date obținute din formularul de preferințe personale al lui Edwards (SPP). O serie de investigații ulterioare au pus însă sub semnul întrebării testul lui Edwards ca instrument valid de măsurare a trebuințelor. Astfel, Fiske aprecia, în 1966, că o mare proporție a varianței obținute la testul lui Edwards constituie rezultatul erorii de varianță și, deci, că acest test nu poate fi considerat ca un instrument adecvat²¹. Dacă criticile de ordin metodologic menționate au teme-

¹⁸ Newcomb T., *The Acquaintance Process*, New York, Holt, Rinehart and Winston, 1961.

¹⁹ Bott E., *Family and Social Network. Roles, Norms and External Relationships in ordinary Urban Families*, New York, Free Press (2nd ed.), 1971.

²⁰ Grandovetter M. S., *The Strength of Weak Ties*, „American Journal of Sociology”, 1973, 78 (6), 1360—1380.

²¹ Fiske D. W., *Some hypotheses concerning test adequacy*, „Educational and Psychological Measurement”, 1966, 29, 69—88.

iuri reale, atunci s-ar părea că instrumentul prezintă deficiențe și că ipoteza complementarității trebuințelor nu este pusă în dificultate.

Un alt factor care a putut contribui la obținerea unora dintre rezultatele contradictorii consemnate în bibliografia temei este eventualitatea ca trebuințele să nu fie nici unitare, nici constante. Reamintim aici că Winch a împărțit trebuințele în exterioare și interioare. De exemplu, soțul ar putea să aibă trebuința de-a apărea în public (la nivel exterior), drept capul familiei, în viața de familie (la nivel interior) el poate fi însă dependent avînd trebuința unei soții care să-i ofere un puternic sprijin afectiv. O atare situație exprimă faptul că la nivele diferite funcționează trebuințe diferite. Mai mult, trebuințele pot fi satisfăcute în cadrul relațiilor conjugale sau în afara lor (Winch, 1954). Un exemplu tipic îl constituie funcționarul superior care domină la slujbă dar care joacă un rol pasiv în fața soției. Așadar, trebuința lui de dominație era satisfăcută la locul de muncă și nu în cadrul relațiilor cu soția sa.

De fapt, așa cum a demonstrat investigația noastră, introducerea ideologiei familiei ca o variabilă adițională ne ajută să explicăm în mare măsură punctele de vedere contradictorii din bibliografia temei.

Referindu-ne acum la cel de-al doilea element al discuției: punctul de plecare este dat de încadrarea acestor date într-un context teoretic, respectiv legătura dintre măsurătorile personalității și măsurătorile așteptărilor de rol. Căutarea unor generalizări universale valabile care să stabilească legătura între rolurile sociale și trebuințele personalității nu s-a dovedit deosebit de fructuoasă. Cînd numeroasele cercetări publicate constată că atît similaritățile cît și diferențierile din configurația personalității membrilor cuplurilor maritale corelează cu atracția și interacțiunea conjugală, devine necesar să căutăm alte variabile care să rezolve contradicțiile existente. Lucrarea noastră sugerează că structura orientărilor valorice familiale este tocmai o astfel de variabilă. Valorile familiei tradiționaliste implică complementaritatea în trebuințele individuale, în timp ce valorile familiei egalitare implică similaritate. Dacă această concluzie va fi fundamentată de cercetări viitoare, atunci o parte din confuzia existentă în literatură trebuie să-și găsească explicația în variațiile de soluții: studiile care sprijină existența similarității s-ar axa în primul rînd pe familiile cu structuri egalitare, iar complementaritatea ar rezulta din eșantioane formate cu deosebire din familii tradiționaliste.

Pentru construirea instrumentelor de măsurare, ar fi utilă o creștere a clarității conceptuale privind configurația relațiilor maritale. Posibilitatea ca tipurile de interacțiune ierarhice sau tradiționaliste să persiste în relații diadice continue și de durată este greu de reconciliat cu multe din aspectele teoriei rolului; după Simmel, afectivitatea care unește diada s-ar afla în contradicție cu păstrarea distanței și respectului ierarhic²². Posibilitatea ca indivizii să se selecteze reciproc din cauza acestor relații tradiționaliste, pe baza complementarității trebuințelor, deschide cercetării largi perspective. Investigația noastră poate fi considerată drept un pas în această direcție, un pas care vine în sprijinul aprecierii lui Parsons și anume că stările psihologice ale unui organism sînt melodiile executate pe baza rolurilor disponibile în sistemul social.

²² Wolff K. ed., *The Sociology of Georg Simmel*, New York, Free Press, 1950.